1

حذف حرف الجر

Yusuf İslam Dağdelen

سماعي

والسَّمَاعِيُّ فِيمَا عَدَا هَذِهِ الثَّلاَثَةِ مِمَّا سُمِعَ مِنْ العَرَبِ، فَيُحْفَظُ ولاَ يُقَاسُ عَلَيْهِ

Semai olan harfi cerlerin hazfi, geçilen şu 3 yerin (lam,fiy ve en-enne'den carın hazfi) haricindedir. Semaen hazf Araplardan işitmeye dayalıdır. Ezberlenir ve onun üzerine kıyas yoktur.

قياسي

"أنْ" و"أنَّ"

اَنْ و اَنَّ فَالجَارُّ يُحْذَفُ مِنْهُمَا قِيَاسًا

Bu ikisinden (اَنْ و اَنَّ) carr kıyasen hazf edilir.

المفعول له

اذا كَانَ فِعْلاً لِفَاعِلِ الفِعْلِ المُعَلَّلِ ومُقَارِنًا لَهُ فِى الوُجُودِ

Mefulun leh, Muallel fiilin faili için bir hades (oluş-eylem-fiil-iş) olduğu zaman ve vücuda gelmekte muallel fiile yakın olduğu zaman "lam'ın hazfi" caizdir.

ضَرَبْتُ زَيْدًا تَأْدِيبًا له

المفعول فيه

ظَرْفُ زَمَانٍ

في *hazfedilir*

مَحْدُودٌ

مَا يَتَعَيَّنُ لَهُ مِقْدَارٌ مَخْصُوصٌ ك"يَوْمٍ" و"لَيْلٍ"

Kendisi için hususi bir miktarın, muayyen (belirli) olduğu şeydir.

صُمْتُ شَهْرًا
↓
في

مُبْهَمٌ

مَا لا يَتَعَيَّنُ لَهُ مِقْدَارٌ مَخْصُوصٌ كَ"حِينٍ" و"وَقْتٍ"

Kendisi için hususi bir miktarın, muayyen (belirli) olmadığı şeydir.

سِرْتُ حِينًا
↓
في

ظَرْفُ مَكَانٍ

في *hazfedilmez.*

مَحْدُودٌ

هُوَ مَا ثَبَتَ لَهُ اِسْمٌ بِسَبَبِ اَمْرٍ دَاخِلٍ فى مُسَمَّاهُ

Bir iş, durum sebebiyle müsemmasına dahil olmak suretiyle kendine bir isim sabit olan şeydir.

صَلَّيْتُ فى دَارٍ

في *hazfedilir*

مُبْهَمٌ

هُوَ مَا ثَبَتَ لَهُ اِسْمٌ بِسَبَبِ اَمْرٍ غَيْرِ دَاخِلٍ فى مُسَمَّاهُ

Bir iş, durum sebebiyle müsemmasına dahil olmaksızın kendine bir isim sabit olan şeydir.

جَلَسْتُ أَمَامَ البَيْتِ
↓
في

10.

2

حذف حرف الجر

المفعول فيه

ظَرْفُ زَمَانٍ

في hazfedilir

- مَحْدُودٌ
  - صُمْتُ شَهْرًا
  - في
- مُبْهَمٌ
  - سِرْتُ حِينًا
  - في

ظَرْفُ مَكَانٍ

في hazfedilmez.

- مَحْدُودٌ
  - دَار - مسجد - مكتبة
  - ✗ صَلَّيْتُ دَارًا
  - ✓ صَلَّيْتُ فى دَارٍ
- مُبْهَمٌ

في hazfedilir

- كَالْجِهَاتِ السِتَّ
  - امام / قدام / خلف / يمين
  - يسار / شمال/ فوق / تحت
  - جَلَسْتُ أَمَامَ البَيْتِ
  - في
- المَقَادِيرِ المَمْسُوحَةِ
  - فرسخ / ميل / بريد
  - سِرْتُ مِيلاً
  - في
- بَعْضِ الظُّرُوفِ المَكَانِيَّةِ
  - عند / لدى / وسْط / بين / اذاء
  - خذاء / تلقاء
  - جَلَسْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ
  - في

Hazfedilmesinin (في) caiz olduğu, istisna yerler.

- دخل: دَخَلْتُ الدَّارَ
- نزل: نَزَلْتُ الحَانَ
- سكن: سَكَنْتُ البَلَدَ

HAZFEDİLMESİNİN (في) CAİZ OLMADIĞI, İSTİSNA YERLER.

- في بَعْضِ الكَلِمَاتِ الظَّرْفِيَّةِ
  - جانبا - جهة - وجها - وسَطا
  - خارج الدار - داخل الدار - جوف البيت
  - ✓ اَكَلْتُ في جَانِبَ الدَّار
  - ✗ اَكَلْتُ جَانِبَ الدَّار
- كُلُّ اِسْمِ مَكَانٍ لا يَكُونُ بِمَعْنَى الاِسْتِقْرَارِ
  - المقتل و المضرب
  - ✓ اَكَلْتُ في مَضْرِبَ زَيْدٍ
  - ✗ اَكَلْتُ مَضْرِبَ زَيْدٍ
  - ضَرَبَ
  - *ismi mekanın türediği fiil istikrar manasında değil.*
- إِنْ كَانَ بِمَعْنَى الاِسْتِقْرَارِ وَلَمْ يَكُونْ مُتَعَلَّقُهُ بِمَعْنَى الاِسْتِقْرَارِ
  - مقام و مكان
  - ✓ اَكَلْتُ في مَقَامِهِ
  - ✗ اَكَلْتُ مَقَامَهُ
  - ✓ قُمْتُ مَقَامَهُ - قَعَدْتُ مَكَانَهُ
  - *müteallak'da istikrar manasında*

NOT: *Bir eylem kalıcı değil aniden olup bitiyorsa, (vurmak, öldürmek gibi) kendisinde istikrar manası yok demektir. Ancak bir müddet kalıcı olan aniden olup bitmeyen eylemler (oturmak, ayakta olmak gibi) kendisinde istikrar manası bulunduruyor demektir.*

Yusuf İslam Dağdelen

11.

3

حذف حرف الجر

Yusuf İslam Dağdelen

المفعول له

ضَرَبْتُ زَيْدًا تَأْدِيبًا له
لِ

"أنْ" و"أنَّ"

في اَنَّ

وَاَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلّٰهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللّٰهِ اَحَداً
لِاَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلّٰهِ

في اَنْ

عَبَسَ وَتَوَلّٰى اَنْ جَاءَهُ الْاَعْمٰى
لِاَنْ جَاءَهُ الْاَعْمٰى

MEFULUN LEH'TEN HARFİ CERİN HAZFİ İÇİN 3 ŞART GEREKİR.

إِذَا كَانَ المَفْعُولُ لَهُ فَعْلاً

1.) Mefulun leh masdar olacak (örnekte تَأْدِيبًا *mefulun leh ve masdardır)*

كَوْنُهُ حَدَثًا لِفَاعِلِ الفِعْلِ المُعَلَّلِ بِالمَفْعُولِ لَهُ
يعني: كَوْنُ فَاعِلِهِمَا مُتَّحِدًا

2.) Mefulun lehin faili ile, muallel fiilin faili aynı olacak (mefulun lehin faili yani edeplendirme işini yapan ve döven kişi mütekellimdir. تُ*)*

اَكْرَمْتُكَ لِإِكْرَمِكَ

Bu terkibte bulunan لِإِكْرَمِكَ *lafzından lam harfi cerrinin hazf edilmesi caiz değildir. Çünkü amil olan* اَكْرَمْتُ *fiilinin faili mütekellimdir. Mefulun leh olan* إِكْرَمْ *masdarının fili ise muhatabtır.*

كَوْنُ زَمَانِ المَفْعُولِ لَهُ مُقَارِنًا لِزَمَانِ الفِعْلِ المُعَلَّلِ فِي الوُجُودِ

3.) Mefulun leh ve muallel fiil eş zamanlı olacak (edeplendirme işi ile dövme işi eş zamanlıdır)

جِئْتُكَ اليَوْمَ لِوَعْدِى أَمْسِ

Bu terkibteki لِوَعْدِى *lafzındaki lam hazf edilemez. Çünkü mefulun lehin amili olan* جِئْتُ *fiilinin zamanı bu gündür.* وَعَدْ *masdarının zamanı dünkü gündür.*

ÖZETLE:

حذف حرف الجر

Yusuf İslam Dağdelen

Harfi cerin hazfi semai ve kıyasi olmak üzere ikiye ayrılır. Semai olarak harfi cerin hazfi Araplardan duyulduğu üzeredir, ezberlenir ve kıyas edilemez. Harfi cerin kıyasen hazfi üç kısma ayrılır. Belli kurallara, kaidelere uygun olarak kıyas edilebilir. Özetle kaideler aşağıdaki gibidir:

A. MEFULUN FİH'TEN في HARFİ CERİNİN HAZFİ:

- 1. Mefulun fih, zarfı zamansa, ister bu zaman zarfı mahdud olsun ister mübhem olsun harfi cer hazfedilir.

- 2. Mefulu fih, zarfı mekan mübhem ise harfi cer hazfedilir. Ancak bundan bazı zarfı mekanı mübhem zarfları, istikrar manası ifade etmeyen ismi mekanlar ve ismi mekanlar istikrar manası ifade etsede, müteallakı istikrar manası ifade etmediği yerler istisna edilmiştir. Bu yerlerde harfi cerin hazfi caiz değildir. (örnekler için tabloya bk.)

- 3. Mefulu fih, zarfı mekan mahdud ise harfi cer hazfedilmez. Ancak bundan دخل - نزل - سكن fiilleri istisna edilmiştir. Bu fiillerden sonra harfi cer hazfedilir.

B. MEFULUN LEH'TEN, الام HARFİ CERİNİN HAZFİ:

- 1. Mefulun leh'ten, lam'ın hazfi için şu üç şartın bulunması gerekir:
  - a. mefulun leh masdar olacak.
  - b. Mefulun lehin faili ile, muallel fiilin faili aynı olacak.
  - c. Mefulun leh ve muallel fiil eş zamanlı olacak.

C. (اَنْ و اَنَّ) DEN HARFİ CER KIYASEN HAZFEDİLİR.